

УДК 26(091)(520)

ПРОНЬ С. В.

м. Миколаїв

ІСТОРІЯ ХРИСТІЯНСТВА В ЯПОНІЇ (1549–1873 рр.): PER IMPOSSIBILE*

Автор, використовуючи матеріали спеціальної літератури вчених США, Великої Британії, Японії, Росії, аналізує етапи і ключові моменти історія становлення та розповсюдження християнства в Японії у XVI–XIX століттях.

Ключові слова: християнство, Португалія, місіонерська діяльність, Петербурзька духовна академія, віра.

*Хіто-но фури-о міте
дзібун-но фури-о наосе.
Японське прислів'я***

Постановка проблеми. Історія християнства в Японії, з одного боку, достатньо заплутана і протирічна, з іншого боку, надзвичайно цікава та повчальна. У сьогоденній Японії нараховується приблизно 1,5 млн. християн. Усіма цими обставинами пояснюються й актуальність, й новизна обраної проблематики.

Аналіз досліджень і публікацій. Тема неодноразово була предметом дослідження багатьох науковців різних країн світу – О. Л. Гальперіна, К. Г. Преображенського, А. Н. Ігнатович, А. М. Мещерякова, С. А. Арутюнова, І. Г. Веніамінова, Х. Т. Ёйдуса (Росія), Дж. Сенсома, Є. Рейшауера, Р. Сміта, Дж. Спая (США), Сугімото Масайосі, Вацудзі Тецуру, Ікедзіма Сімпей, Іто Ясудзі, Кунада Хато, Моріока Кійомі, Ёндо Йосіміцу (Японія).

Одні вчені (наприклад Пронніков В. О., Ладанов І. Д.) вважають передвісниками християнства в Японії іспанців, стверджуючи, що «вперше японці познайомились з християнством у XVI столітті, коли в 1548 році разом з іспанськими купцями прибули три католицьких священника [1, с. 111]. Другі переконані, що ця місія належить португальцям (Н. С. Ніколаєва), коли 1543 р. китайський човен під час тайфуну змушений був дістатися острова Танегасіма, й на борту якого знаходилося троє португальців [2, с. 12]. Треті доводять (Г. Ф. Кім, К. О. Саркісов): «У 1542 р. в Японії з'явилися перші європейці – португальці (в 1584 р. – іспанці), почало розповсюджуватися християнство» [3, с. 55].

Хронологічні межі статті чіткі та конкретні, пояснюються наступною аргументацією – 1549 року в Кагосіма на острові Кюсю прибув ієзуїт Франціск Ксав'є, який розпочав активно поширювати християнство; 1873 року на віросповідання християнства в Японії було знято заборону.

Виклад основного матеріалу. Першість першочерговості португальців у «відкритті Японії» (а, виходить, й у розповсюдженні християнства) доведена багатьма пам'ятниками художньої культури – це й розмалювання ширми невідомим художником «Прибуття португальського корабля» (початок XVII ст., рис. 1), й коробка для пороха із зображенням португальців (кінець XVI ст., рис. 2), й канделябр у вигляді фігури португальця (початок

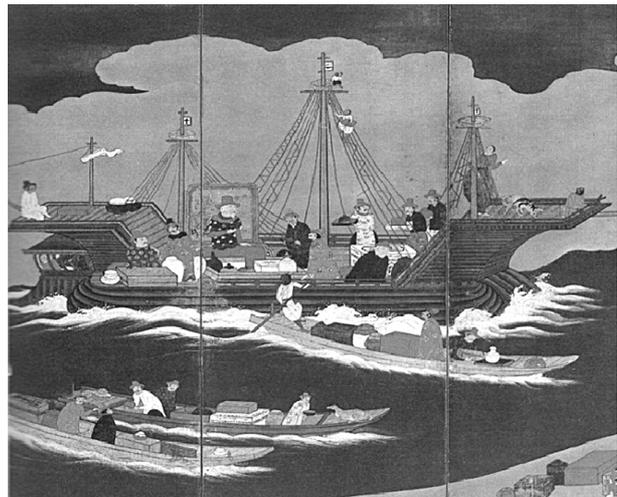

Рис. 1. Малюнок ширми невідомим художником «Прибуття португальського корабля» (початок XVII ст.)

* Через неможливе (латин. мовою).

** Дивись, як ведуть себе оточуючі тебе, і виправляй свою поведінку (перекл. з японської).

Рис. 2. Коробка для пороха із зображенням португальців (кінець XVI ст.)

Рис. 3. Канделябр у вигляді фігури португальця (початок XVII ст.)

Рис. 4. Скринька з християнськими символами (кінець XVI – початок XVII ст.)

XVII ст.; кераміка орібе, рис. 3), й скринька з християнськими символами (кінець XVI – початок XVII ст.; рис. 4).

Заслуговує на особливу увагу діяльність Франціска Ксав'є. До місії іезуїтського патера Ксав'є входило три японця, серед яких один слугував і виконував обов'язки перекладача. Саме він, за свідченням джерел, переконав патера в успіху християнської місії серед японського населення. Напередодні від'їзду до Японії Ксав'є запитав перекладача чи приймуть японці християнство? «Японці поміркують в якому ступені ви компетентні в тому, що сповідуєте. Потім вони співставлять ваші слова з вашим способом життя. Якщо у вас не буде розходжень, тоді, спілкуючись з вами приблизно з півроку, сам князь, а потім самураї та інші благородні японці стануть християнами. Японці намагаються дотримуватись логіки фактів», - була відповідь [4, с. 154].

Діяльність місії в цілому була доволі успішною: на о. Кюсю хрестилися багато представників верхівки військового стану – князі даймьо (у перекладі з япон. мови – «велике ім'я»; статус даймьо визначався доходом більше 1500 тон рису) разом з усіма підданими, намагаючись таким чином привабити до своїх територій португальські кораблі та мати прибутки від закордонної торгівлі [5, р. 78].

Успіх Франціска Ксав'є можна пояснити, скоріше за все, тим, що йому вдалося пристосувати іезуїтську ідеологію й політику до особливостей місцевої культури та дотепно використовувати підсумки власного знайомства з життям і побутом японців [6, р. 262–263].

Підсумовуючи перші успіхи Ксав'є писав: «Японці дуже товариські, доброзичливі.., цінують честь і гідність, які ставлять понад усе. У масі своїй вони бідні, але бідність тут не зневажають. Їм притаманна одна характерна риса, якої немає у жодного народу християнського світу: яким би бідним не був дворянин ... японці ставляться до нього з такою повагою, якщо він був би багатієм...» [7, с. 183].

Здавалося, ідеї Христа користувалися популярністю в Японії та розповсюджувалися, але влада розпочинає рішучу боротьбу із християнством і в 1612 році відповідним законом воно забороняється [8, с. 237] (деякі автори датують це 1614-м роком) [9, с. 113]. До середини XVII століття християнство в Японії було фактично ліквідовано. Автор статті пояснює заборону християнства, головним чином, у зв'язку з розповсюдженням у XVII–XVIII століттях конфуціанства, яке суперничало з християнськими ідеями, але набуло популярності в Японії завдяки морально-етичним нормам і поведінці, що були близькі японцям, починаючи з раннього середньовіччя, а саме – колективізм і взаємодопомога у міжособистісних стосунках, просвітництво, прагнення до навчання та знань, збереження моделі поведінки, заснованої на любові до людини – «жень»; почутті обов'язку – «і»; поваги до старших – «сяо»; відданості – «чжун»; дотримання суспільних і внутрішньосімейних стосунків – «лі» [10, с. 170].

Другий період розповсюдження християнства в Японії припадає на 50-ті роки XIX століття, а особливо на період «реставрації Мейдзі» 1868 року (скасування влади сьогунів з феодалного дому Токугава та поновлення влади імператора Мацухіто) [11, с. 24–25].

1859 р. у Нагасакі розпочинає свою діяльність перша протестантська місія. У 1862 р. в Йокагамі була збудована католицька церква. 2 червня 1861 р. у Хакодате прибув випускник Петербурзької духовної академії отець Миколай (до нього в 1858–1859 рр. службу правив священник Махов). Справжнє ім'я отця Миколая – Іван Дмитрович Касаткін, він народився 1836 р. у сім'ї д'якона Смоленської губернії, закінчив смоленську духовну семінарію. Місіонерська діяльність отця Миколая розпочалася з вивчення ним японської мови (вчителем був перекладач хакодатського губернатора); у приватній школі вченого Кімури Кенсай він опановував історію Японії, буддизм, конфуціанство. Наприкінці 1868 р., після буржуазної революції («Мейдзі ісін») [12, с. 12, 25], отець Миколай повертається до Петербурга, де зустрічається з ректором Петербурзької духовної академії та отримує дозвіл єпископа на створення в Японії місіонерського товариства, головою якого його й було призначено.

У 1869 р. отець Миколай повертається до Хакодате, а 1870-го року переїжджає у Токіо. В 1871 р. до Токіо прибуває заступник голови місіонерського товариства отець Анатолій.

Висновки. Було б неправдою стверджувати, що християнство в Японії розповсюджувалося просто та легко; жорсткі репресії та утиски християн продовжувалися і в період правління уряду бакуфу епохи Єдо («бакуфу» – дослівно «польова ставка»; м. Єдо – сучасний Токіо). Відомо, що Савабе Такума, проповідуючий християнство в Сендає та Сакаї Ацунорі, який займався місіонерською діяльністю в Хакодате, були кинуті до в'язниці. Отцю Миколаю довелося звернутися з проханням до впливових урядовців Івакура Томомі й Кідо Такайосі, щоб місіонерів було звільнено [13, с. 240].

За рік до 1873 р., коли в Японії було знято заборону на віросповідання християнства, отець Миколай у своєму будинку відкриває приватну школу для вивчення російської мови.

У травні 1873 р. у Токіо було засновано православне товариство; з 1876 р. почав виходити журнал товариства «Новини релігії»; приватна школа отця Миколая була реорганізована в духовну семінарію (школа іноземних мов, жіноча школа), перший випуск якої відбувся у 1882 р.

У 1880-му р. отець Миколай отримує сан єпископа. Цього ж року розпочинається будівництво собору Воскресіння Христового в Токіо («Нікорай-до») [14, с. 249], яке завершується 1891 р. та коштувало 200 тисяч ієн.

Щодо подальшої долі отця Миколая, то у 1906 р. він був возведений у сан архієписко-

Рис. 5. Собор Воскресіння Христового в Токіо

па; в 1911 р. віруючі по всій Японії привітали його з 75-річчям; помер він 16 лютого 1912 р. за своїм робочим столом.

Собор святого Миколая під час великого землетрусу в Канто 1 вересня 1923 р. був зруйнований, але вже 1929 року його відновили (рис. 5). Хрест на куполі собору сповіщає про християнську справу, за яку боровся до кінця свого життя отець Миколай та його послідовники.

В «Євангеліє від Матфея» написано (мовою друку):

*«Итак, идите, научите вся народы,
крестя их во имя Отца и Сына
и Святого Духа,
Уча их соблюдать всё, что Я повелел
вам; и се, Я с вами во все дни
до скончания века. Аминь.» [15, с. 42].*

Список використаних джерел

1. Пронников В. А., Ладанов И. Д. Японцы (этнопсихологические очерки). — М.: Изд-во «ВиМ», 1996. — 400 с.
2. Николаева Н. С. Художественная культура Японии XVI столетия. — М.: «Искусство», 1986. — 240 с.
3. Япония: Справочник / Под общ. ред. Г. Ф. Кима и др.; Сост. В. Н. Еремин и др. — М.: Республика, 1992. — 543 с.

4. Neill St. A History of Christian Missions. — London: Penguin Books, 1977. — 244 p.
5. Boxer C.R. The Christian Century in Japan, 1549–1650. — Berkeley: University of California Press, 1967. — 385 p.
6. Samson I.A. A History of Japan, 1334–1615. — Stanford: Stanford University Press, 1969. — 402 p.
7. Искендеров А. А. Тоётоми Хидзеси — М.: Наука, 1984. — 216 с.
8. Синтаро Накамура. Японцы и русские. Из истории контактов. — Пер. с японск. — М.: «Прогресс», 1983. — 304 с.
9. Пронников В. А., Ладанов И. Д. Японцы (этнопсихологические очерки). — М.: Изд-во «ВиМ», 1996. — 400 с.
10. Поспелов Б. В. Синтез конфуцианской и западной культур как фактор экономического роста // Проблемы Дальнего Востока. — 1991. — №5. — С. 169–176.
11. Эйбус Х. Т. Очерки новой и новейшей истории Японии. — М.: Госизд-во полит. лит-ры, 1955. — 335 с.
12. Пронь С. В. Історія Японії (від реставрації Мейдзі до сучасності: 1868–2009 pp.): Навч. посібник. — Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. — 560 с.
13. Синтаро Накамура. Японцы и русские. Из истории контактов. — Пер. с японск. — М.: «Прогресс», 1983. — 304 с.
14. Преображенский К.Г. Как стать японцем. — М.: Молодая гвардия, 1989. — 284 с.
15. Библия. Книги священного писания Ветхого и Нового завета. Канонические. — М.: Российское библейское общество, 1997. — 916 с.; 301 с.

ПРОНЬ С. В.

ИСТОРИЯ ХРИСТИАНСТВА В ЯПОНИИ (1549–1873 гг.): PER IMPOSSIBILE

Автор, используя материалы специальной литературы ученых США, Великобритании, Японии, России, анализирует этапы и ключевые моменты истории становления и распространения христианства в Японии XVI–XIX веков.

Ключевые слова: христианство, Португалия, миссионерская деятельность, Петербургская духовная академия, вера.

PRON' S.

THE HISTORY OF CHRISTIANITY IN JAPAN (1549–1873 YEARS): PER IMPOSSIBILE

The author analyzes the main history points of the formation and propagation of Christianity in Japan (XVI–XIX centuries) by using the materials of literature scholars from USA, UK, Japan, Russia. History of Japan Christianity is quite intricate, extremely interesting and instructive. Now, there are about 1.5 million Christians in this country. All these circumstances are explaining the relevance and novelty of the subject.

Key words: Christianity, Portugal, missionary activity, St. Petersburg Theological Academy, faith.

Стаття надійшла до редколегії 4.07.2014